NARRATIVIZATION OF URBAN SPACE

Diana Dementieva
PhD, State University of Moldova

Abstract: This approach explores the concept of narrativizing urban space and how it can influence the architecture, culture and identity of a community. Narrativization means the process of transforming an urban space into a coherent and meaningful story that can be experienced and understood by its inhabitants.
The study builds on recent research in the fields of narratology, urbanism, sociology, anthropology and psychology, highlighting the importance of narrative development and revitalization of cities. First, the narrative of urban space can help create a strong identity for a community by promoting local values, traditions and history. Through the story of urban space, residents can develop a sense of belonging and attachment to their city. Secondly, narrative can be a powerful tool for revitalizing and transforming abandoned or outdated urban spaces. By creating interesting and captivating stories, these spaces can become tourist attractions, cultural centers or meeting areas for the community, thus contributing to the economic and social development of cities.
The subject is part of the current scientific discussions, which have been strongly manifested, in the last three decades, around four cores: "the spatial turn", "the narrative turn", "the urban turn" and "the cognitive turn". Thus, in the investigation of the city as a text, the approach respects two principles of postmodernism: the principle of juxtaposition and interdiscursiveness.

Keywords: narativization, urban space, spatial turn, narrative turn, cognitive turn.

Orașul e un text care se scrie și se citește la nesfârșit,
un teritoriu la răscrucea închipuirii cu memoria.
(Luis García Jambrina)

Pe lângă o identitate istorică și geografică reală – exterioară, accesibilă și perceptibilă în mod nemijlocit –, orașul implică și o manifestare fictivă, inconștientă și ascunsă. În timp ce este traversat se relevă și dimensiunea sa narativă. La fel cum opera literară își manifestă existența abia în momentul lecturii, spațiul se realizează în timpul percepțiilor. Studiile literare actuale subliniază acest aspect experimental și multidimensional al orașului.

Crearea spațiului urban prin narațiune sau *narativizarea spațiului urban* (*narrative place-making*) se arată a fi un proces promițător și demn de atenție. El presupune înregistrarea și corelarea textelor care reflectă contextul urban. În urma acestuia se reliefează imaginea orașului. Astfel că, identificarea nucleelor narative și actualizarea sau crearea de narațiuni urbane contribuie la developarea unei radiografii alternative a orașelor, aducând în vizor configurații noi care depășesc sterilitatea datelor existente. Prin narativizarea spațiului urban înțelegem un proces de identificare a nucleelor și mărcilor care trimit la tradiție, mit, istorie și creație literară. Procesul de narativizare a spațiului se produce prin combinarea – în imaginar – a textului trecut cu cel prezent și prin substituirea reciprocă și constantă a discursurilor de diferită natură.

Dacă narațiunile urbane sunt produse discursive ce descriu un anumit spațiu urban din perspective multiple, studierea orașului ca „text" presupune, în primul rând, investigarea unui

stoc inepuizabil de narațiuni de origine folclorică, literară, istorică, mitologică, artistică, chiar științifică sau pseudoștiințifică. De asemenea, elemente narative se pot conține în expresii, proverbe sau zicători. Mai mult ca atât, nuclee narative pot fi identificate în imagini (picturi, fotografii).

Totodată, abordarea orașului ca „text" nu exclude achizițiile din domeniul studiului textului și al narațiunii. Ca și opera literară, textul urban are propria poetică, pentru studiul căreia este inevitabil să se facă recurs la naratologie (Valdimir Propp, Tzvetan Todorov, Claude Bremond, Algirdas Julius Greimas), teoriile lecturii (Umberto Eco, Hans Robert Jauss, Wolfgnag Iser, Paul Cornea, Matei Călinescu) teoria textului (Roland Barthes), teoria intertextualității (Julia Kristeva), dialogismul (Mihail Bahtin).

Tema *Narativizarea spațiului urban* se înscrie în contextul discuțiilor științifice actuale, care s-au manifestat pregnant, în ultimele trei decenii, în jurul a patru nuclee: „*spatial turn*", „*narrative turn*", „*urban turn*" și „*cognitiv turn*". Se va putea observa că demersul respectă două principii ale postmodernismului: principiul juxtapunerii și cel al interdiscursivității.

Omul dă valoare lumii în care trăiește prin faptul că oferă înțeles spațiului în limitele căruia își desfășoară existența. Termenul *sensul locului* descrie modul în care individul percepe, experimentează, stabilește conexiuni emoționale cu spațiul. În cadrul acestei lumi create, el se poziționează pe sine ca parte integrantă. Condiția umană de a fi în lume nu poate fi depășită: una dintre caracteristicile definitorii ale ființei umane este de *a fi integrat spațial*. Alta caracteristică constă în *a fi povestit*. Așa cum îl definește Paul Ricœur, omul este *animal a récits*, iar singura lui certitudine este de a fi narat. Totodată, fiindcă „în contemporaneitate orașul devine o proiecție la scară mică a întregii lumi", iar *homo ruralis* devine *homo citadinus* [1], ființa umană își definește lumea prin analiza palimpsestul narațiunilor pe care le înscrie spațiul său urban.

***

You are not in a place; the place is in you.
(Angelus Silesius)

Spațiul nu există independent de cei care îl experimentează. Mai degrabă, este un loc trăit și modelat de activitățile și percepțiile celor care îl utilizează. Din cele mai vechi timpuri, omul manifestă atitudine interpretativă față de lume, poziționându-se într-un spațiu plin de sens, cu o dimensiune transcendentă, iar prin participarea la aceea lume, individul are acces la înțelesurile care depășesc realitatea imediată. Ultimele decenii se caracterizează printr-un interes viguros pentru problemele spațiale în domeniul științelor umaniste și sociale. Se atestă așa-numitul fenomen „*spatial turn*". Spațiul nu mai este conceput în sens abstract sau geometric, studiile actuale se preocupă de aspectele pragmatice și multidimensionale ale spațiului. Experiențele legate de spațiu sunt mediate în diverse forme de artă sau alte discursuri și practici culturale. Totodată, arta și literatura contribuie la înțelegerea spațiului.

Spațiul a devenit o categorie prioritară, mai ales în domeniul antropologiei, sociologiei, studiilor culturale și literare. Concepția despre spațiu s-a schimbat odată ce geografia umană s-a configurat ca disciplină aparte, desprinsă de geografia fizică, în cadrul căreia predomină ideea spațiului absolut, pre-existent fenomenelor socio-culturale și cuantificat în sens pozitivist. „Dimpotrivă, geografii umaniști pun accentul pe funcția îndeplinită de spațiu și geografie în articularea dialectică a dimensiunilor sociale, culturale, economice și politice" [2, p. 19]. Terenul inter- și transdisciplinar pentru studiul spațiului s-a format în baza unui șir de tradiții epistemologice: fenomenologia, existențialismul, marxismul, poststructuralismul, teoriile postcolonialiste, teoriile feministe ș.a. Deja, începând cu anii '70-'80, conceptul de spațiu a devenit central în teoria critică postmodernă. Pe lângă proprietățile fizice ale spațiului,

interesează cum funcționează acesta? Cum se construiește? Este spațiul o entitate concretă, un construct mintal sau o simbioză a realului cu imaginarul?

Anii ’90 au fost foarte prolifici în acest sens, s-au lansat diverse abordări teoretico-filosofice, superpoziționate, dar și contradictorii. În prelegerea sa „Des espaces autres” („Alte spații”,) ținută în 1967 pentru un grup de studenți de la arhitectură, Michel Foucault afirma că „epoca actuală va fi poate mai presus de toate epoca spațiului” (tr. n.) [3, p. 22]. Foucault a subliniat că adepții fenomenologiei „ne-au învățat că nu trăim în spațiu omogen și gol, ci dimpotrivă într-un spațiu temeinic impregnat cu cantități și poate și complet fantasmatic” (tr. n.) [3, p. 23].

Dacă Foucault vedea spațiul ca pe o rețea de control şi reglare a relaţiilor sociale, tradiţia fenomenologică studiază spațiul din perspectiva subiectului care experimentează acest spațiu. Michel de Certeau susține ideea lui Foucault precum că spațiul este o rețea de putere, dar recunoaște și actele și semnificațiile zilnice care apar în diferitele utilizări ale spațiului. Semnificațiile spațiale se formează prin utilizarea zilnică a acestui spațiu, care transformă un loc determinat fizic într-un spațiu, adică transformă un spațiu „geometric” într-un „spațiu antropologic” [4, p. 117].

Maurice Merleau-Ponty, de asemenea, a subliniat relația reciprocă a subiectul corporal cu spațiul. În viziunea lui, modul uman de a fi în lume este atât corporal, cât și spațial. Spațiul nu există înaintea omului, oamenii ca subiecţi vii locuiesc spaţiul [5, p. 173]. Filosoful american Edward S. Casey, la fel, percepe spațiul ca parte integrantă a identității omului, spațiul fiind creat de om prin modurile lui de a-l percepe și de a interacționa cu el [6, p. 23].

Diferență dintre termenii *spațiu* și *loc* este explicată de cel mai important inițiator al geografiei umaniste Yi-Fu Tuan. Geograful și scriitorul de origine chineză-americană susține că „ceea ce începe ca spațiu nediferențiat devine loc pe măsură ce îl cunoaștem mai bine şi îl înzestrăm cu valoare” (tr. n.) [7, p. 6]. Spațiul este mai abstract decât locul. Locurile și spațiile generează sentimente și sunt modelate de rețele complexe de sentimente. Noțiunea mai abstractă de *spațiul* se conectează de obicei cu ideile de mișcare și libertate, în timp ce *loc* trimite nu numai la securitate și confort, ci și la închidere, pauză și chiar închisoare.

Printre cei care au fundamentat noile condiții spațio-temporale ale postmodernității se numără, în primul rând, Henri Lefebre și Edward W. Soja.

Conceptul cheie pentru Henri Lefebvre este tot „spațiul trăit”, prin urmare nu există un singur spațiu, ci mai multe. În cartea sa *La production de l’espace* („Producerea de spațiu”,1974), Lefebvre neagă ideea spațiului absolut și abstract, susținând că spațiul este un produs social. În viziunea sociologului, dacă spațiul este conceput ca o entitate abstractă, atunci și experiența spațială se transformă în ceva abstract. Semnificațiile unui spațiu sunt produse numai în raport cu practicile sociale ale spațiului respectiv. Spațiul nu există în afara relațiilor sociale, spațiul produce relații spațiale. Așadar, spațiul nu este doar un cadru pentru manifestarea proceselor sociale, ci este el însuși un proces social. Lefebvre distinge trei dimensiuni spațiale care interacționează în procesul de producție al spațiului: perceput (*perçu*), conceput, (*conçu*) și trăit (*vécu*). Împreună acestea alcătuiesc spațiul [8].

Edward W. Soja, în *Thirdspace* („Al treilea spațiu”,1996), ca și Lefebvre, a subliniat rolul artei și literaturii ca „locuri” ale spațiului trăit sau „spațiul al treilea”. Soja își dezvoltă propria dialectică a conceptului de spațiu prin triada: *firstspace, secondspace, thirdspace* [9]. Perspectiva primului spațiu este obiectivă și se focusează pe lucrurile în spațiu (*things in space*), pe când perspectiva spațiului al doilea tinde să fie mai subiectivă și vizează gândurile despre spațiu (*thoughts about space*). Iar cea de-a treia perspectivă (*thirdspace*) este o modalitate alternativă de a percepe spațialitatea, aceasta le încorporează pe celelalte două, relevând deopotrivă dimensiunea geografică și imaginară a spațiului. Deci, în viziunea lui Soja spațiul este „trăit pe deplin, un simultan real-și-imaginat, actual-și-virtual” [10].

În pofida faptului că pe alocuri sunt contradictorii, teoriile anunțate susțin în unanimitate ideea că spațiul nu reprezintă doar scena în care se derulează evenimentele, nu este niciodată pur și simplu un spațiu fizic neutru, omogen, dar este întotdeauna spațiu viu, investit cu semnificație. Spațiul este gol, în plan topografic și imaginar, doar în faza sa inițială. Însă, pe măsură ce se dezvoltă și devine populat se creează și se narează povestea lui. Deci, identitatea spațiului este profilată de percepțiile celor care-l parcurg, iar percepția omului despre sine și despre spațiul la care se raportează se modelează prin narațiune.

În special spațiul urban capătă un interes tot mai mare în studiile literare și în alte domenii. Începând cu anii 2000, lumea s-a întors spre istoria orașului, fenomen definit ca „*the urban turn*". Spațiul urban, ca și oricare alt spațiu, se construiește după modelul narațiunii. Luis García Jambrina ne asigură că: „Nașterea orașului se leagă de inventarea scriiturii, iar creșterea și dezvoltarea sa, de evoluția epicii, care e un gen narativ. Nu pare întâmplător faptul că titlul primului mare poem epic grecesc, *Iliada* lui Homer, e un derivat al toponimicului Ilion, celălalt nume al Troiei, care i-a fost dat lui Ilo, legendarul ei fondator" [11].

***

Notre seule certitude c'est d'être narré.
(Paul Ricœur)

Termenul „*narrative turn*", introdus de Martin Kreiswirth în 1992, definește fenomenul științific de revalorizare a narațiunii din perspectivă pragmatică. „Dacă dimensiunea textuală *orizontală* (înlănțuirea secvențelor, logica narativă) a făcut obiectul a numeroase investigații (Propp, Greimas, Todorov), ni se pare esențial să se abordeze și dimensiunea *verticală pragmatică a discursului narativ* «scufundat» în contextul său de enunțare (distincția oral/scris; interacțiune face-to-face/vs/comunicare indirectă)" [12, p. 131]. Astăzi, prin revitalizarea perspectivei pragmatice, se depășește treptat viziunea gramaticală din naratologia formală. În primul rând, este restituită în context narațiunea non-ficțională. Această tendință s-a declanșat în anii '90 ai secolului trecut prin revenirea narațiunii în cultură, în practicile artistice contemporane și în mass-media. Schimbarea de paradigmă a fost sesizată deja în 1983 de către Algirdas Julius Greimas. În studiul introductiv la lucrarea sa *Du sens II: Essais sémiotiques* („Despre sens: Eseuri semiotice"), lingvistul recunoaște că: „Cercetătorii și-au dat seama că ea [narativitatea] putea fi utilizată și că putea explica diferite feluri de discurs: orice discurs este deci narativ." (tr. n.) [13. p. 17-18]. De fapt, centralitatea narațiunii nu este o realitate strict contemporană. „Narațiunea a existat în orice societate; ca și metafora pare să fie peste tot. Uneori activă și evidentă, alteori fragmentară și ascunsă, ea subîntinde nu doar ficțiunea literară sau conversația, ci și proiectele cotidiene, planul unei întreprinderi, intriga cinematografică. Producerea de narațiuni este strategia care ne permite să facem lumea inteligibilă, fiind un model esențial de organizare a datelor" [12, p. 105].

„*Narrative turn*" are drept fundament instrumentele metodologice și conceptuale construite anterior de naratologia structurală începând cu anii '60. „De la structuraliști încoace comunicarea literară este abordată prin narațiune: un sistem care implică naratorul, naratarul și narațiunea, factorul coagulant fiind narațiunea care îi cooptează în diverse grade și feluri pe ceilalți doi (emițător și receptor)" [14, p. 335]. Totodată, noua perspectivă vine în continuarea sau chiar împotriva structuraliștilor. În mod evident însă, ea are la bază accepția pe care a impus-o grupul Tel Quel conceptului de „text". Paul Cornea actualizează toate trei înțelesuri pentru acest termen: „1) un document scris, asimilându-l cu noțiunea de «operă literară», 2) o unitate comunicativă verbală sau scrisă de dimensiuni variabile, 3) practică semnificativă, nu ca obiect fizic care depozitează sens, ci ca un spațiul al emergenței infinite a semnificației." [15. p. 5]. Cel din urmă sens poate fi aplicat în studierea orașului ca text.

Vladimir Propp argumentează că în analiza narațiunii este importantă acțiunea, adică *ce fac personajele* [16]. Ulterior, semiologul francez Claude Bremond va răsturna concepția cercetătorul rus, susținând că personajul este mai mult decât un mijloc de realizare a acțiunii și, dimpotrivă, contează *cine face acțiunea* [17]. La Paul Ricœur însă narațiunea literară are la bază ambele elemente: 1) actorii sau personajele din poveste și 2) timpul acestor personaje și acțiunile lor. Aplicând acest model asupra narațiunii urbane, se va adăuga un al treilea element – spațiul. Acțiunile care au loc în acest spațiu contribuie la modelarea și transformarea lui. Totodată, spațiul urban nu este doar scena în care evoluează personajele și se desfășoară acțiunea. Scriindu-și propria poveste, orașul însuși acționează ca un personaj. Povestea formează identitatea orașului-personaj, pe care Ricœur o numește „identitate narativă". „Imaginea narativă a unei persoane sau a unei comunități este locul geometric al rezolvării rupturii între ficțiune și istorie" (Paul Ricœur).

În plan diacronic, orașul este adesea abordat ca o succesiune de producții fizice. Iar din punct de vedere sincronic, este investigat în calitatea sa de spațiu arhitectonic. Ambele perspective vizează dimensiunea sa concretă, liniară și plană, care neglijează unele relații de cauză-efect. Pe când, abordarea narativă permite includerea tuturor elementelor eterogene care alcătuiesc fenomenul urban într-un întreg sub forma unui sistem coerent.

Ricœur demonstrează că narativitatea și temporalitatea sunt interdependente. Temporalitatea este acea structură a existenței care ajunge la limbaj prin narativitate şi narativitatea este structura limbajului care are ca referent ultim temporalitatea. Publicată în trei volume, lucrarea sa *Temps et récit* („Timp și narațiune", 1983, 1984, 1985) articulează studiul narațiunii și al timpului asupra celor trei elemente importante: intriga, recompunerea timpului și jocul de concordanță și discordanță a timpului și acțiunilor. Prin reconfigurarea timpului, filosoful francez înțelege reorganizarea axei liniare dintre trecut, prezent și viitor, adică eliberarea de perspectiva cronologică. Scopul însă nu este de a deconstrui temporalitatea, ci de a o îmbogăți și aprofunda [18]. Într-un întreg de fapte urbane eterogene, acest joc de concordanță și discordanță este important pentru asigurarea coeziunii în „povestea orașului".

Prin urmare, faptul urban nu poate fi redus la o simplă succesiune cronologică. În „povestea orașului" axa timpul nu mai este liniară, timpul capătă grosime. Potrivit lui Bernardo Secchi, narațiunea face posibilă înglobarea faptelor în funcție de mai multe povești, fiecare dintre ele împărțind timpul într-un mod diferit în funcție de criterii diferite [19]. Narațiunea urbană poate fi văzută ca o modalitate de cunoaștere, întrucât furnizează informații prin stabilirea de relații intertextuale cu alte povestiri particulare. De aceea, pentru Roland Barthes „narațiunea completă" este cel mai bun gen de dovadă în istorie.

Indubitabil, orașul este narativ, iar narativitatea este abilitatea de a evoca povești. O clădire sau o hartă propriu-zisă nu poate spune literal o poveste. Dar acestea au narativitate, în felul acesta sugerează sau aduc în minte anumite povești.

***

Ideile sunt narațiuni ale realității în mintea noastră
(Spinoza)

Interesul pentru teoriile cognitive în domeniul studiilor literare a confirmat ipotezele structuraliștilor privind existenta constantelor narative. Fiind preocupați de mecanismele memoriei și stocării informației, psihologii americani s-au arătat interesați de naratologia structuralistă.

De pildă, în lucrarea *Narrative Construction of Reality* („Construcția narativă a realității"), Jerome Bruner descrie proprietățile unei lumii reale construită după principiile narative și studiază modul în care, în situații particulare, narativul organizează structura experienței umane, altfel spus, cum viața imită arta și viceversa. Fiind adept al psihologiei

cognitive, Bruner susține că: „Preocuparea centrală nu este modul în care este structurată povestea ca text, ci modul în care funcționează ca instrument al minţii în construcţia realităţii.” (tr. n.) [20, p. 21].

Dacă orașul fizic este alcătuit din clădiri, parcuri, străzi, sculpturi ș.a., atunci „orașul de dincolo” este format din narațiuni. Cele două dimensiuni (fizică și imaginară) nu sunt niciodată încheiate, ci se remodelează continuu. Perspectiva cognitivă în demersul dat investighează felul în care individul dezvoltă narațiuni ale spațiului său urban. Paul Cornea crede că pentru a descoperi trăsăturile lumii reale în care locuim este nevoie să se construiască „o lume imaginară” (*a dream-world*) [21, p. 164-165]. Ideea se regăsește și la Umberto Eco: „pentru a povesti trebuie în primul rând să construiești o lume în cele mai mici detalii”. Prin urmare, povestea unui oraș nu poate fi narată înainte de a fi concepută la nivel cognitiv.

Experiența spațială contribuie la formarea narațiunilor care sunt, ulterior, actualizate din harta cognitivă. „Harta cognitivă sau mentală este o reprezentare abstractă a spațiului și a narațiunilor create în mintea cuiva” (tr. n.) [22, p. 10]. Oamenii o folosesc pentru a-și stabili itinerariul sau pentru a activa anumite narațiuni legate de un loc specific. Narațiunile pot modela/influența harta cognitivă. Psihologul american Anatol Rapoport propune, ca fiind mai relevant, termenul „schemă cognitivă spațială” (*spatial cognitive schema*). Acesta explică că în mintea noastră nu este o hartă propriu-zisă fizică, ci o reprezentare a realități și este mai degrabă un sistem decât o hartă [22, p. 11]. *Harta fizică* și *harta mentală* a unui oraș comportă aceeași relație precum obiectul și simbolul sau semnificatul și semnificantul.

La nivel cognitiv, spațiul urban este mai întâi interiorizat (perceput), apoi exteriorizat (conceput). Orașul este experimentat, interpretat și narat mereu, formându-se, în cele din urmă, din multiple experiențe individuale și colective. Dimensiunea sa imaginară se developează pe măsură ce este traversat în plan topografic. Localnicii și vizitatorii sunt constrânși în fiecare moment să efectueze o alegere: fie că aleg traseul pe care trebuie să se deplaseze, fie că hotărăsc cu privire la semnificațiile pe care le investesc locurilor prin care trec. Astfel, textul urban comportă aceleași caracteristici ca și textul literar. Orașul, revenind la Eco, este o pădure narativă. „Pădurea este o metaforă pentru textul narativ, nu numai pentru textele de basm, ci pentru orice text narativ. […] Chiar și atunci când într-o pădure nu există poteci trasate, oricine își poate trasa propriul parcurs hotărând să o ia la dreapta sau la stânga de la un anumit copac, și tot așa, făcând câte o alegere la fiecare copac întâlnit în cale” [23, p. 11-12].

Povestea orașului nu este fixă și definitivată. Mai degrabă, este un mecanism generativ, un sistem de opțiuni. Ideea narațiunii ca producere a fost investigată de Claude Bremond, introducând în naratologie o *logică ternară*: *virtualitate, actualizare* și *finalizare* [17]. Deci, narațiunea urbană este proteiformă, cu multiple posibilități de realizare și interpretare.

S-a demonstrat până acum că orașul este produs de societate, că depinde de condițiile istorice și culturale în schimbare, de practicile pe care le desfășurăm în el, de semnificațiile pe care le atribuim acestuia. Dar acest proces de interacțiune nu este unilateral, deoarece și spațiul urban determină acțiunile noastre și activitățile posibile. Analiza interacțiunilor dintre orașul fizic și orașul literar reprezintă obiectul de studiul al *geopoeticii*.

Geopoetica acționează ca un pod între ficțiunea literară și realitatea empirică. Interesul este fixat nu doar asupra textelor literare, ci și asupra practicilor culturale inspirate din lecturi: călătorii, jocuri urbane, crearea de hărți, trasee și ghiduri literare, introducerea diverselor forme de literatură în spațiile publice ale orașului. Geopoetica se ocupă de modul în care literatura interacționează cu locurile înțelese geografic, cum le transformă și le traduce în propriul său limbaj specific. De asemenea, reflectă asupra modului în care locurile pot influența creativitatea literară. Convingerea că textele literare contribuie la investirea locurilor cu înțeles, în sens cognitiv și emoțional, este împărtășită nu doar de literați, ci și de geografi.

Spre deosebire de cercetarea literară tradițională, care este intra-textuală și se concentrează pe lumi fictive descrise în texte, geopoetica ia în considerare și ceea ce depășește

textul în sine, prin scriere, lectură și călătorie. În acest fel, ne permite să vedem cum texte literare influențează hărțile cognitive ale unor locuri specifice și pătrund în realitatea empirică.

***

În era globalizări, orașul devine un element de maximă referință, iar studierea dimensiunii sale narative este inevitabilă pentru înțelegerea lumii contemporane în care fiecare individ se raportează la un anumit spațiu urban.

Prezentarea spațiului urban ca „text" presupune convertirea materialului factual în narațiune. Cunoștințele narative sunt acumulate lent și organic de către rezidenți, dar și de cei care-l vizitează; de către artiștii plastici, scriitori, cercetători – cei care îl imortalizează în scrierile sau creațiile lor. Istoria unui oraș se constituie pe măsură ce este narată. Deci, renumele lui depinde, în mare parte, de poveștile acumulate în memoria colectivă.

Studiul universului citadin, care se dovedește a fi un construct complex, nu poate fi realizat doar apelând la istorie. Sub formă de discursuri, mituri, povești, memorii sau legende, narațiunea urbană participă la toate etapele de „patrimonizare", totodată poate constitui ea însăși obiect de patrimoniu, datorită propriei sale valori culturale.

Studierea reprezentărilor culturale contribuie la înțelegerea spațiului urban. Printre aceste reprezentări, cele artistice și literare ocupă un loc proeminent. Acestea nu numai că reprezintă sau contemplă lumea înconjurătoare și spațiile din interiorul nostru, dar remodelează sfera experienței noastre imaginând spații invizibile și alternative.

În fine, povestea unui oraș se prezintă drept rezultat al unui proces de narativizare continuu, în care se re-contextualizează datele de sorginte științifică, literară sau artistică din memoria urbană, care de regulă depășesc sfera imediată a vizualului.

BIBLIOGRAPHY

1. Dementieva, Diana, *Revitalizarea folclorului urban în procesul de constituire a unui brand de oraș*, în „Patrimoniul cultural de ieri – implicaţii în dezvoltarea societăţii durabile de mâine", Supliment al revistei științifice „Authentication and Conservation of Cultural Heritage. Research and Technique", Iași, România, 2022, vol. IV, p. 273-279; ISSN 2558 – 894X.

2. Conkan, Marius, *Geocritica și teoriile socio-spațiale*, în „Revista Transilvanis", Sibiu, România, nr. 4/2023, p. 18-23, ISSN 0255-0539.

3. Foucault, Michel, *Of Other Spaces*, in "Diacritics", 1986, 16 (1), 23-27.

4. de Certeau, Michel, *The Practice of Everyday Life*. Translated by Steven Rendall, University of California Press, 1984.

5. Merleau-Ponty, Maurice, *Phénoménologie de la perception*, Paris: Gallimard, 1945.

6. Casey, Edward S., *Getting Back into Place: Toward a Renewed Understanding of the Place-World*, Bloomington & Indianapolis: Indiana University Press, 1993.

7. Tuan, Yi-Fu, *Space and Place: The Perspective of Experience*, Minneapolis: University of Minnesota Press, 1977.

8. Lefebvre, Henri, *La production de l'espace,* Paris: Anthropos, 1974.

9. Soja, E.W. *Postmodern Geographies: The Reassertion of Space in Critical Social Theory*, Verso, London, 1989.

10. Soja, Edward W., *Thirdspace: Journeys to Los Angeles and Other Real-and-imagined Places*, Wiley-Blackwell, 1996.

11. Jambrina, Luis García, *Literatura și orașul*, în „Observator cultural", nr. 324, [online], [accesat 08.11.23], https://www.observatorcultural.ro/articol/literatura-si-orasul-2/

12. Roventa-Frumusachi, Daniela, *Semiotica, Societate, Cultura*, Iași: Institutul European, 1999.

13. Greimas, Algirdas Julien, *Du Sens II: Essais Semiotiques*, Editions du Seuil, 1983.

14. Grati, Aliona, *Dicționar de teorie literară: 1001 de concept operaționale și instrumente de analiză a textului literar*, Chișinău: Arc, 2018.

15. Cornea, Paul, *Introducere în teoria lecturii*, București: Editura Minerva, 1988.

16. Propp, Vladimir, *Morfologia basmului*, traducere în română de Radu Niculescu, București: Editura Univers, 1970.

17. Bremond, Claude, *Logica povestirii*, București: Editura Univers, 1981.

18. Ricœur, Paul, *Temps et récit*, vol. I, *L'intrigue et le récit historique*; vol. II, *La configuration dans le récit de fiction*; vol. III, *Le temps raconté*. Paris: Seuil, 1983, 1984, 1985.

19. Secchi, Bernardo, *La ville du vingtième siècle*, Paris: Recherches, 2009.

20. Bruner, Jerome, *Narrative Construction of Reality*, in „Critical Inquiry", vol. 18, nr. 1, University of Chicago Press, Autumn 1991, p. 1-21.

21. Cornea, Paul, *Interpretare și raționalitate*, Iași: Polirom, 2006.

22. Kellams, Timothy Rossiter, *The Mind, the Narrative, and the City: how narratives of space make place in cognitive maps*, Kansas State University, 2017.

23. Eco, Umberto, *Șase plimbări prin pădurea narativă*, Constanța: Pontica, 1997.

*Articolul este elaborat în cadrul Programului de Stat 20.80009.0807.19 „Cultura promovării imaginii oraşelor din Republica Moldova prin intermediul artei şi mitopoeticii".